

درآمدی موضوع محور بر همایش‌های بین‌المللی توسعه پایدار

فهمه ریگی^۱

چکیده

چندین دهه از توجه جهانی بر اهمیت مسئله توسعه پایدار می‌گذرد. که در کشورهای مختلف سلسله همایش‌هایی با عناوین مختلف و با هدف بررسی ارائه‌ی جدیدترین یافته‌ها و نظرات و دیدگاه‌ها و بحث و تبادل نظر حول مسائل و مشکلات جهانی می‌گذرد. در این همایش‌ها که در سطح ملی و بین‌المللی برگزار می‌شوند، ایجاب می‌نماید که همواره موضوعات ارائه شده در همایش‌های پیشین بررسی و معرفی شوند. و مخاطبین با کیفیت موضوعات پژوهش‌های انجام شده، آشنا شوند تا مسیر لازم و درست پژوهش‌های بعدی به درستی و با شناخت، هدفمند، موضوع محورتر مشخص شوند. بنابراین، لازم است با توجه به اهمیت موضوع توسعه پایدار ابتدا موضوعات و نتایج و بحث‌های هریک بصورت موضوع سنجی بیان شود تا سپس مقایسه‌ای میان آنچه که باید باشد و آنچه بوده است.

واژه‌های کلیدی: توسعه پایدار، تحلیل محتوی، همایش‌های خارجی

^۱ دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشگاه یاسوج

مقدمه

چندین دهه از توجه جهانی بر اهمیت مسئله توسعه پایدار می‌گذرد. که در کشورهای مختلف سلسله همایش‌هایی با عناوین مختلف و با هدف بررسی ارائه‌ی جدیدترین یافته‌ها و نظرات و دیدگاه‌ها و بحث و تبادل نظر حول مسائل و مشکلات جهانی می‌گذرد. در این همایش‌ها که در سطح ملی و بین‌المللی برگزار می‌شوند، ایجاب می‌نماید که همواره موضوعات ارائه شده در همایش‌های پیشین بررسی و معرفی شوند. و مخاطبین با کیفیت موضوعات پژوهش‌های انجام شده، آشنا شوند تا مسیر لازم و درست پژوهش‌های بعدی به درستی و با شناخت، هدفمند، موضوع محورتر مشخص شوند. بنابراین، لازم است با توجه به اهمیت موضوع توسعه پایدار ابتدا موضوعات و نتایج و بحث‌های هر یک بصورت موضوع سنجی بیان شود تا سپس مقایسه‌ای میان آنچه که باید باشد و آنچه بوده است.

پژوهش یک حرکت علمی و فعالیتی منظم است که به یافتن مسائلی معین و کشف و گسترش دانش و حقیقت می‌انجامد و مبدا و مقصد دارد؛ مبدا آن وضع موجود و مقصد آن هدف و وضع مطلوب است، لذا پژوهش به معنای آنست که وضع موجود ناتمام و ناموجود است؛ بنابراین پژوهش، فرایندی است که برای تولید معرفت (شناخت) است. پژوهش، فرایند مستمر و تدریجی و متشکل از مراحل است، و مورد ابطال و تایید، قرار می‌گیرد از این حیث می‌توان گفت که هر پژوهش دارای ویژگی‌های زیر است:

۱. فرایند "تفکر" تلاش برای معلوم کردن مجهول یا استفاده از علوم موجود است بنابراین اساسی‌ترین محور محتوایی یک پژوهش علمی، آن است که مجهول را روشن نماید. بر این اساس، هر پژوهش علمی در پی پاسخ دادن به پرسش‌هایی است که تا کنون برای مخاطبان کشف نشده است. از این رو پژوهش علمی همیشه با طرح یک یا چند سوال آغاز می‌شود که محقق درصد پاسخگویی به آن است.

۲. منطقی بودن: منطقی راه درست اندیشیدن (تصور) و صحیح استدلال آوردن (تصدیق) را می‌آموزاند، و محققان باید شایستگی لازم را در استدلال آوردن، تحلیل محتوا و نتیجه‌گیری داشته باشد. قواعد تعریف، طبقه بندی، استنباط‌های قیاسی و استقرایی، روش‌های مختلف نمونه برداری و غیره همه از ویژگی‌های منطقی یک مقاله علمی است که محقق باید به آن‌ها توجه داشته باشد.

۳. انسجام و نظامند بودن

۴. تراکمی بودن: هر پژوهش علمی باید از یک سو به تاریخچه کشف دانش جدید و از سوی دیگر برای تکمیل دانش، صورت پذیرد. بنابراین هدف اصلی یک مقاله، کشف یا تکمیل دانش بشری است، نه تکرار دوباره آن با عبارات مختلف. (هومن، ۱۳۷۴)

۵. تناسب موضوع با نیازهای فعلی جامعه علمی هر پژوهش علمی باید نیازهای اساسی جامعه علمی خود را در نظر گرفته، درصد حل آن مسائل برآید؛ بنابراین از طرح موضوعاتی که از اولویت تحقیقی برخوردار نیستند و جامعه علمی، بدانها نیاز ندارد، باید احتراز نمود. موضوعاتی که به جمع‌آوری صرف بسنده می‌کنند، نمی‌توانند سهم عمده‌ای در پیشرفت دانش بشری داشته باشند.

۶. توضیح مطلب در حد ضرورت: از جمله‌ی مواردی که محقق در گزارش نویسی پژوهش خویش باید به آن توجه کند، پرهیز از حاشیه‌روی و زیاده‌روی و نه آنطوری که به ابهام و ابهام منجر شود؛

۷. متناسب بودن با نظریه‌ها: هر رشته علمی، متشکل از نظریه‌ها و قوانینی است که مورد اتفاق صاحب‌نظران آن فن باشد. یافته‌های بدست آمده در تحقیقات بایستی براساس نیاز جامعه و رویکردهای مشکل‌محور بیان شوند.

۸. خلاقیت و نوآوری: هر تحقیق علمی زمانی می‌تواند در ارتقای سطح دانش، موفق و موثر باشد که از فکری بدیع و خلاق برخوردار باشد. (دلور، ۱۳۷۱)

همایش‌های علمی و پژوهشی، مناسب‌ترین جایگاه بسط و گسترش دانش‌اندوزی و پژوهشگری در مراکز علمی و دانشگاهی و موسسات تحقیقات هستند؛ به دلیل اینکه شمار بسیاری از پژوهشگران با نگرش‌ها و دیدگاه‌های متفاوت گرد هم می‌آیند و به تعاطی اندیشه‌ها می‌پردازند. همایش‌ها فضایی برای اشتراک دانش به روز و حفظ پیوند میان اطلاعات و نیازهای جامعه و افزایش خلاقیت در دانش و پژوهش با هدف کشف یافته‌های علمی است؛ که با وجود برگزاری همایش‌های مختلف برخی موضوعات در آنها مورد غفلت واقع شده است، زیرا دیدگاه سیستمی بر آنها حاکم نبوده و هر کدام به طور مستقل برنامه‌ریزی شده یا استدلال‌هایی هدفمند شده سازماندهی و برگزار شده اند. در این مقاله سعی در بررسی محتوای موضوعی همایش‌ها، و نشست‌های بین‌المللی در حیطه توسعه پایدار با هدف شناسایی موضوعات و

محورهاست. موضوعات همایش‌ها در بخش‌هایی مختلف به فراخور زمان تقسیم‌بندی شده‌اند. که به لحاظ محتوایی، آسیب‌شناسی ادبیات پایداری بررسی شده‌اند.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شماری از همایش‌ها، نشست‌ها بین‌المللی در این راستا می‌باشد. که با توجه به موضوع و هدف پژوهش روش نمونه‌گیری بصورت هدفمند و از نوع معیاری است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوی^۲ با رویکرد کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌است. در این تحقیق موضوعات در سطح بین‌المللی مورد بررسی قرار گرفته‌است. برای موضوع سنجی محورهای همایش با توجه به تجزیه و تحلیل محتوی محورها، اهداف و برنامه‌ها به بررسی سنجه‌های موردنیاز توسعه پایدار پرداخته شده‌است.

موضوع سنجی محورهای کنفرانس‌ها

همانطور که اشاره شده است محورهای اصلی همایش مذکور؛ نقد ادبی، آسیب‌شناسی محتوایی ادبیات پایداری است که با بررسی چند از همایش‌ها، نشست‌ها، کنفرانس‌ها و اجلاس‌های مرتبط با بعد ادبیات پایداری می‌باشند. که به لحاظ محتوایی شامل:

سیزدهمین کنفرانس بین‌المللی سالانه تحقیقات توسعه پایدار در شهر واستراس از کشور سودان ۱۲-۱۰ سپتامبر ۲۰۰۷ با محورهای اصلی همچون: علم توسعه پایدار، فشار اکوسیستم و محدودیت‌ها، تغییرات اقلیم و انرژی، پایداری کاربری اراضی و پایداری شهرها، پایداری نوآوری در شرکت‌های بزرگ، جامعه و پایداری، موسسات و ساختارهای حکمرانی برای توسعه پایدار (سیزدهمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۸۶)

چهاردهمین کنفرانس بین‌المللی سالانه تحقیقات توسعه پایدار در شهر نیودلهی از کشور هندوستان ۲۳-۲۱ سپتامبر ۲۰۰۸ با ساماندهی حامیانی همچون مجله تولید پاک، مجله توسعه پایدار، مجله استراتژی کسب و کار و محیط زیست و پیشرفت در زمینه اکولوژی صنعتی با محورهای پایداری نقش دولت در توسعه پایدار، استراتژی شرکت‌ها و توسعه پایدار، توسعه پایدار و اخلاقیات، نقش دانشگاه‌ها در توسعه پایدار، پیامدهای سوخت‌های فسیلی، کارآفرینی کلیدی برای توسعه پایدار، بهداشت محیط زیست و توسعه پایدار، مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، سرمایه‌گذاری متعهدانه اجتماعی، اکولوژی صنعتی، همزیستی صنعت و محیط زیست و توسعه پایدار منطقه‌ای، فقر و حقوق بشر در توسعه پایدار، قوانین توسعه پایدار، مطالعات موردی فراتوسعه، مسائل مربوط به بحث‌های انرژی و تغییرات اقلیم در آسیا، مسائل کنونی در توسعه پایدار، توسعه پایدار در شرایط تغییرات اقلیم، همزیستی صنعتی، تولیدات پاک و بهره‌وری اکولوژیکی، پایداری محصولات جدید توسعه‌ای، طراحی و معماری توسعه پایدار، فقر و حقوق برتر توسعه پایدار، اجرای قوانین محیط زیست، مسئولیت‌پذیری توسعه، حمل و نقل پایدار در شهرستان‌های مگا، همکاری مدارس و بنگاه‌های غیردولتی در توسعه پایدار، مطالعات فراتحلیلی برای توسعه پایدار، مسائل مربوط به انرژی در آسیا و تغییرات اقلیم، مسائل کنونی در توسعه پایداری. (چهاردهمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۸۷).

^۲. Content Analysis

پانزدهمین کنفرانس بین المللی سالانه تحقیقات توسعه پایدار در شهر استریتج در کشور نیوزیلند ۸-۵ می ۲۰۰۹ با محورهایی پایداری همچون:

(الف) بحران‌های مالی، فرصت‌هایی برای تحول زیست در یک اقتصاد فروپاشیده

(ب) توسعه پایدار علم: تعیین نیازها برای تحول و ارزیابی پیشرفت

(پ) توسعه پایدار علم: تعاریف، مفاهیم، شاخص‌ها و اصول توسعه پایدار و انعطاف پذیری

(ج) تغییرات روندها در پایداری مناطق

(د) تغییرات اقلیم و انرژی

(ذ) استراتژی برای کاهش تغییرات اقلیم و انرژی و گسترش ابعاد آن

(ه) اثرات برنامه‌های مقیاس وسیع در انرژی‌های محیطی، تغییرات آب و هوا و استراتژی‌های انطباق با آن: آمادگی برای مواجه شدن با بالا آمدن آب دریاها، جاری شدن سیل و خشکسالی
(س) کاربری اراضی پایدار و رهیافت‌های منطقه‌ای

شهر سالم و پایدار: توسعه شهری، خطرات بهداشتی و برنامه‌ریزی مکانی: بحث شهرستان فشرده، توسعه پایدار و ساخت و ساز، توسعه پایدار حمل و نقل: برنامه‌ریزی برای بدیل‌هایی جهت حمل و نقل با اتومبیل، حمل و نقل پایدار در شهرستان‌ها زیرساخت‌های ملی، مدیریت پایدار منابع آب و محیط زیست، برنامه ریزی برای استفاده بهتر از زمین، توسعه پایدار و معماری، کشاورزی پایدار، توسعه پایدار: توسعه استفاده از انرژی‌های زمینی، نوآوری برای تولید و مصرف پایدار، نوآوری مدیریت و تحول، محصول پاک و تولید: اجرای Zero دگر زیستی صنعتی، مدیریت پایداری، صنعت و محیط زیست، تولید و ایجاد شبکه پایداری، بهره‌وری تولید، بازیافت مواد مبتنی بر محیط زیست، تولید و مصرف پایدار و تولید محصولات سازگار با محیط زیست و گسترش بازار آن، تعهدات اجتماعی شرکت‌ها، استراتژی‌های کارآفرینانه تجارت آزاد، توسعه و جهانی شدن، پایداری زنجیره محصولات غذایی، اثرات شرکت‌ها و سرمایه‌گذاری اجتماعی، حکمرانی برای توسعه، معرفی ابعاد پایداری حکومت پایدار، بررسی سیاست‌ها و ابزار مدیریت برای اموال عمومی، حکمرانی جهانی برای پایداری: مسئولیت پایداری با چه کسانی هست؟ عدالت در محیط زیست، مشارکت در فعالیت‌های محلی برای توسعه پایدار، تعاریف جدید برای نظام اقتصادی پایداری، موسسات جهانی و حکمرانی توسعه پایدار. تعاریف جدید برای نظام اقتصادی پایدار، موسسات جهانی و حکمرانی توسعه پایدار (پانزدهمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۸۸)

شانزدهمین کنفرانس بین المللی سالانه تحقیقات توسعه پایدار در شهر هونگ کونگ ۳-۱ می ۲۰۱۰ با رویکردهایی همچون اثر اخلاق و ارزش‌های دینی بر باورهای ادبیات پایداری، ارتباط سازمان‌ها به عنوان پلی برای ترتیبات نهادی برای توسعه پایدار، تغییرات اقلیم، تغییرات انرژی‌ها، گفتمان انتقادی از توسعه: ضرورتی برای وجود یک دستورالعمل اصلاحی، تغییرات اقلیم و انرژی، تعاریف و مفاهیم پایداری و پیامدهای پایداری، سیاست‌های زیست محیطی در کشورهای در حال گذر از توسعه، نوآوری و مدیریت تحول، ارزیابی ریسک زیست محیطی، بهداشت و رفاه و کیفیت زندگی در توسعه پایدار یکپارچه، اجرای یک چارچوب پایداری برای شرکت‌های بزرگ، توسعه صنعت و سیاست و اقتصاد با حداقل کربن سوزی، دگرزیستی صنعتی، پارک‌های اکوسیستمی و سازگار با محیط زیست و پایداری منطقه، جنبه‌های حقوقی توسعه پایدار، سرمایه‌گذاری منطقی، تعهد اجتماعی شرکت‌ها و اثر آن بر پایداری، بررسی چرخه حیات استراتژیک، توسعه پایدار استراتژیک، پایداری در زنجیره عرضه جهانی، کشاورزی پایدار، طراحی و معماری پایدار، مواد ساختمانی پایدار و سیستم‌های تولید مواد پایدار برای شهرسازی با رویکرد یکپارچه‌سازی با سهامداران، تولید و مصرف پایدار، ایجاد بازارهای جدید برای محصولات سازگار با محیط زیست، توسعه پایدار و بهره‌وری انرژی و معماری، شاخص‌های تولید پایدار و سیستم‌های اقتصادی صفر، شهرها به عنوان یک چشم انداز پایداری، نقش دانشگاه و موسسات آموزشی در توسعه پایدار، نقش شاخص‌های سیاسی در توسعه پایدار، نوآوری بوم‌شناسانه (شانزدهمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۸۹)

هفدهمین کنفرانس بین المللی سالانه تحقیقات توسعه پایدار در دانشگاه کلمبیا با سازماندهی حامیانی همچون موسسه زمین، سازمان ملل متحد برای توسعه پایدار، موسسه بانک توسعه آسیا در تاریخ ۱۰-۸ می ۲۰۱۱ در راستای اهدافی همچون محیط های شهری و سلامت، نابرابری محیط زیست و عدالت، ترکیبات نوظهور در طبیعت و پایداری، اپی ژنتیک و روند آن بر طبیعت، مطالعات اپیدمولوژیک، تعامل سلامت طبیعت بشر، پیامدهای آلودگی و سلامت، نانو ذرات و سلامت، بهداشت و ایمنی، طراحی محصول پایدار، استراتژی های پژوهش برای حفاظت از نسل آینده، تبدیل علم به عمل سیاسی، اصلاح نژاد و پیامدهای آن بر سلامتی، برنامه ریزی و مدیریت روستایی پایدار، استراتژی های کارآفرینی و توسعه پایدار (هفدهمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۹۰)

هجدهمین کنفرانس بین المللی سالانه تحقیقات توسعه پایدار در شهر هال در ایالت انگلستان ۲۶-۲۴ ژوئن ۲۰۱۲ با رویکردهایی همچون اقتصاد اخلاق محور، انرژی های نو، انرژی و محیط زیست، اخلاق در علم، اخلاق و عدالت اجتماعی، اقتصاد جهانی، امنیت غذایی و پایداری، سلامت و رفاه، نقش آموزش و پرورش در توسعه پایدار، تحقیق در علم، تعهد سیاسی کشورها در پایداری زیست محیطی، همکاری بین المللی کشورها در تحقیقات پایداری برگزار گردید. (هجدهمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۹۰)

نوزدهمین کنفرانس بین المللی سالانه تحقیقات توسعه پایدار در شهر استلنباخ از شمال افریقا به تاریخ ۳-۱ ژوئای ۲۰۱۳ برگزار گردید. در این کنفرانس به بررسی محورهای همچون بحران و پیچیدگی های محیطی، تغییرات جهانی، دانشگاه و آموزش درباره پایداری، بازاندیشی و تفکر درباره توسعه، توسعه از دیدگاه دولت سبز، اشکال جدید شهرسازی در زمینه محیط زیست، توسعه اجتماعی و امنیت غذایی، حکمرانی بهتر محیط زیست، نهاد سازی و ساختارهای جدید اقتصادی حامی توسعه پایدار، طراحی و دستیابی به انتقال سریع اطلاعات برای توسعه پایدار، تجزیه و تحلیل تولید و مصرف منابع محیط زیستی، پیشگامان نوآوری و نوآوری، زمینه های زندگی پایدار مطرح شد. (نوزدهمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۹۱)

بیستمین کنفرانس بین المللی سالانه تحقیقات توسعه پایدار در شهر تروندیم واقع در کشور نروژ در تاریخ ۲۰-۱۸ ژوئن ۲۰۱۴ برگزار شد. نقطه عطف تمرکز این کنفرانس بر مبحث جدید "تاب آوری- مسئله ای پیش روی تحقیقات جدید محیط زیستی" بود. با محورهایی همچون نیازهای محلی توسعه پایدار، شکاف سیاست های کشورها، مشارکت دینفعان و تعامل کنشگران، محدودیت ها و فشار اکوسیستم: تنوع و مخاطرات زیست بوم، امنیت غذایی و توسعه کشاورزی، فرسودگی منابع، علم توسعه پایدار: نقش موسسات آموزشی در توسعه پایدار، ارزیابی و شاخص های توسعه پایدار، تغییرات اقلیم و انرژی ها، کاهش تغییرات اقلیم و انرژی ها، انطباق با تغییرات اقلیمی، کاربری اراضی پایدار، پایداری سلامت شهرها، معماری و ساختارهای پایدار، پایداری شرکت ها و نوآوری، استراتژی های شرکت های پایدار، سرمایه اجتماعی شرکت ها، نوآوری و تحول، طراحی پایدار مسکن، اقتصاد و اکولوژی صنعتی، زنجیره تجارت و عرضه پایدار، جامعه و پایداری، عدالت جهانی، اخلاق و عدالت اجتماعی، پایداری اجتماعی، رفتار مشتریان و سبک زندگی، برابری در مقیاس وسیع، موسسات و ساختارهای دولتی برای توسعه پایدار، حکمرانی ملی و منطقه ای موسسات، حکمرانی جهانی، حمایت و مشارکت عمومی، بازاندیشی ساختارهای اقتصادی، جنبه های حقوقی توسعه پایدار گروه های مرجع در این پروژه ها شامل افریقا، امریکای لاتین، استرالیا و اقیانوسیه، آسیا، حرفه ای های جوان (بیستمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۹۲)

بیست و یکمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار برای اولین بار در شهر گلانگ در ملبورن از کشور استرالیا در تاریخ ۱۰-۱۲ ژوئیه ۲۰۱۵ برگزار شد. نقطه تمرکز کنفرانس بر "آسیب پذیری و ظرفیت انطباقی" بود که توسط دانشکده هنر و موسسه آلفرد دیکلین در ملبورن میزبانی شد. هدف اصلی همایش مدیریت آسیب پذیری جامعه اجتماعی و طبیعی و افزایش سازو کارهایی که امنیت افراد را همه ابعاد تضمین کنند این هدف به عنوان نقطه اوج در واقع به معنای نقطه برگشت بدون بازگشت علی الخصوص در زمینه محیط زیست و آب و هوا در نظر گرفته می شود. مسئولیت پذیری در مفهوم نقطه اوج یعنی "یک نقطه تحول برای رسیدن به شرایط امیدوارانه تر" رسیدن به پایداری جمعی بصورت هنجاری نه یک استثناء. موضوعات اصلی این کنفرانس:

علم توسعه پایدار، محدودیت‌ها و فشار بر اکوسیستم، تغییرات اقلیم و انرژی، استفاده از زمین و شهرهای پایدار، پایداری شرکت‌های بزرگ و نوآوری، جامعه و توسعه پایدار، نهادها ساختارهایی دولتی برای توسعه پایدار و موضوعات تخصصی همچون میراث فرهنگی و توسعه پایدار، جنسیت و توسعه پایدار، بوم‌شناسی عمیق و اخلاق (بیست و یکمین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۹۳)

بیست و دومین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار در شهر لیبسون واقع در کشور پرتغال در تاریخ ۱۴-۱۳ جولای ۲۰۱۶ برگزار شد. با رویکردهایی جدید در زمینه مدل‌های پایداری کیهان‌شناسی و روش‌های مبارزه با چالش‌های قدیمی و این کنفرانس در واقع همپوشانی با تمام کنفرانس‌های ISDRC قبلی دارد اما به طور کلی در چهار محور اصلی برای رویدادهای آینده بحث می‌کند عام توسعه پایدار، محدودیت‌ها و فشار اکوسیستم، تغییرات اقلیم و انرژی، کاربری زمین و پایداری شهرها، پایداری شرکت‌ها و نوآوری، توسعه پایدار کشاورزی، نهادها و ساختارهای دولتی برای توسعه پایدار و بدنبال این‌ها اهداف ویژه‌ای همچون تغییرات بنیانی و سیاست‌های انطباقی، اقیانوس‌ها و پایداری دریایی: مدیریت و نوآوری، پایداری به اشتراک گذاری دانش: از ذهن افراد به کشورها. دیدگاه‌های آفریقایی در چالش‌های قدیمی و جدید جهانی در جهت توسعه پایدار.

اهداف و مقاصد محور آخر، بدلیل اینکه آفریقا دومین قاره بزرگ جهان به لحاظ جمعیت و وسعت می‌باشد و با چالش‌های عدیده‌ای روبه‌رو است که چالش‌ها را به دو دوره از لحاظ مفاهیم تقسیم بندی می‌کنند. ۱. استعمار (تجارت برده‌ای) و استعمار جدید (فرار مغزها، غصب زمین، توسعه نیافتگی سیاسی) بنابراین برای مبارزه با این برهم آشفستگی و درهم کشیدگی‌ها و سوء مدیریت‌ها منابع و چشم اندازهایی برای سازگاری با واقعیات برای تغییر پارادایم در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی و هژمونی منطقه به همکاری پایداری‌نیز به توجه بیشتری دارد. مقالاتی که در این بعد محتوا ارائه شده است: دیدگاه استعمار و استعمار نو، مردم بومی و مبارزه با رنسانس، رهبری و پیروی، توسعه اجتماعی و اقتصادی منابع طبیعی و توسعه پایدار، آموزش و پرورش، علوم و فناوری، مشروعیت دولت‌ها و موسسات، علل و اثرات جنگ و درگیری، همکاری و مشارکت. (بیست و دومین کنفرانس سالانه تحقیقات توسعه پایدار، ۱۳۹۴)

اولین سمپوزیوم توسعه پایدار محیط زیست

با همکاری موسسه ماساچوست و دانشگاه متروپولیتن از شهر منچستر با محورهای زیر برگزار گردید:

بخش اول: نوآوری در برنامه‌ریزی درسی و پژوهش

بخش دوم: تعامل و مشارکت بین گروهها

بخش سوم: سیستم‌های پایدار، طراحی و ساخت و اجرا

بخش چهارم: رهیافت‌های جامع به توسعه پایدار، یکپارچه سازی برنامه درسی، جلسات تحقیق و عملیات

بخش پنجم: مشارکت دانش آموزان و تعامل آنها در مسائل مربوط به پایداری. (اولین سمپوزیم توسعه پایدار محیط زیست، ۱۳۹۲).

دومین سمپوزیوم توسعه پایدار محیط زیست

با همکاری موسسه ماساچوست، دانشگاه هامبورگ و موسسه علوم کاربردی زمین در تاریخ ۵-۳ سپتامبر ۲۰۱۴ با این سوال "روش تحول به توسعه پایدار چیست؟ آغاز گردید. و محورهایی همچون تقویت همکاری‌های بین المللی و حمایت از شبکه سازی، مطالعات فراتحلیلی توسعه پایدار، سیاست در عمل و کارآفرینی، دانشگاه و پایداری، حمایت از شرکت‌ها و پایداری برگزار شد. (دومین سمپوزیم توسعه پایدار محیط زیست، ۱۳۹۳).

سومین سمپوزیوم توسعه پایدار محیط زیست

با همکاری جامعه دانشگاهی و موسسه ماساچوست فناوری در دانشگاه کمبریج از ایالت متحده امریکا ۱۶-۱۴ سپتامبر ۲۰۱۶ حول موضوعاتی همچون: طراحی آینده بهتر، تاب‌آوری، آسیب پذیری و انطباق، نوآوری و اکوسیستم، پایداری آموزش دانشگاهی به بحث و تبادل نظر حول موضوعات ذکر شده پرداختند. (سومین سمپوزیم توسعه پایدار محیط زیست، ۱۳۹۴).

پنجمین کنفرانس آموزش مهندسی برای توسعه پایدار

اولین آموزش مهندسی برای توسعه پایدار ۷-۴ سپتامبر، ۲۰۱۶ در نروژ، بلژیک با هدف کمک به توسعه پایدار است. با شعار پایداری اکولوژیکی: مهندسی تغییر. با محورهایی همچون محیط زیست و کشت، فشار انسانی، زمین‌های خشک و بیابان زدایی، تنوع زیستی و حفاظت از بیولوژیک، تهاجم بیولوژیک، تغییرات اقلیم، اختلالات زیست محیطی، پیچیدگی‌های زیست بوم، اقتصاد و محیط زیست، مهندسی محیط زیست، شاخص‌های زیست محیطی، ظرفیت‌های زیست محیطی، مدل سازی محیط زیست، ایجاد اکوسیستم و ترمیم آن، سلامت اکوسیستم، خدمات اکوسیستم، بوم‌آیند شناسی، تخریب اکوسیستم و مدیریت اضطراری، پایداری و تاب‌آوری، آبخیرداری، مدیریت حوضه آبریز. (پنجمین کنفرانس آموزش مهندسی برای توسعه پایدار، ۱۳۹۴)

هشتمین کنفرانس آموزش مهندسی برای توسعه پایدار

در اینجا به دنبال پاسخ به این سوال کلیدی زیر می‌باشند.

۱. اقتصاد چرخه‌ای: چگونه برنامه‌ای برای افزایش رقابت درون و فرابخشی طراحی کنیم که باز یافت منابع داشته باشیم برای جبران کمبود منابع چه کنیم؟
۲. نوآوری‌ای اجتماعی و تکنولوژیکی: که موثر بر مشارکت ذینفعان و فرایندهای پایداری در بعد آموزش و پرورش باشد.
۳. تغییرات سازمانی: چگونه دانش فنی دانشگاهها، دانشکده‌ها، و مراکز می‌توانند بر اقتصاد دوره‌ای تاثیر بگذارند
۴. چند، درون و فراشته ای عمل کردن: برای گسترش ظرفیت منابع لازم است.
۵. آموزش / های فنی نوآورانه، سازمانی، آموزش‌های آنلاین مناسب، دوره‌های خصوصی خرد مقیاس آنلاین، منابع آموزشی مجازی آنلاین و غیره.
۶. آموزش های یادگیری مادام العمر: نمونه‌های از آموزش ضمن خدمت برای مقابله با چالش‌ها (هشتمین کنفرانس آموزش مهندسی برای توسعه پایدار، ۱۳۹۴)

کنفرانس سازمان ملل برای محیط زیست و توسعه

این کنفرانس توسط سازمان ملل محیط زیست و توسعه، پشتیبانی و حمایت کنفرانس زمین و اجلاس زمین با حضور ۱۲۰ نماینده از ۲۶ کشور در شهر ریودیزانیرو از کشور برزیل ۱۷-۱۳ ژوئن در سال ۱۹۹۲ در سه بخش مختلف برگزار شد. که:

بخش اول: ابعاد اجتماعی و اقتصادی همکاری‌های بین المللی برای سرعت بخشیدن به توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه، سیاست‌های داخلی، مبارزه با فقر، تغییر الگوهای مصرف، پویایی جمعیت و پایداری آن، حفاظت و حمایت و سلامت انسان، گسترش توسعه انسانی

بخش دوم: حفاظت و مدیریت منابع برای توسعه، مبارزه با جنگل‌زدایی، رویکرد یکپارچه به برنامه ریزی و مدیریت منابع انسانی، مدیریت اکوسیستم: مبارزه با بیابان زدایی و خشکسالی، ترویج کشاورزی پایدار و توسعه روستایی، مدیریت حساس اکوسیستم، توسعه پایدار منابع در

کوهستان، حفاظت از تنوع زیستی، مدیریت سازگار با محیط زیست بیوتکنولوژی، حفاظت از دریاها و اقیانوس‌ها و سواحل، حفاظت و مدیریت منطقی از منابع آب شیرین، مدیریت سازگار با محیط زیست، قوانین در بحث توسعه پایدار، مواد زائد و مسائل مربوط به فاضلاب‌ها، مدیریت ایمن و سازگار با محیط زیست، زباله‌ها و مواد رادیو اکتیو.
بخش سوم: اقدامات جهانی در جهت پایداری توسعه و عدالت زنان
کودکان و جوانان در توسعه پایدار، شناسایی و تقویت نقش افراد بومی در جوامع‌شان، نقش مقامات محلی در توسعه پایدار، تقویت نقش کارگران و اتحادیه‌های کارگری، تقویت نقش کسب و کار و صنعت در توسعه پایدار، جوامع علمی و فناوری. (کنفرانس سازمان ملل برای محیط زیست و توسعه، ۱۳۷۱)

اجلاس‌ها

کنفرانس جهانی محیط زیست انسانی (استکهلم ۱۹۷۲): حدود ۳۸ سال پیش یعنی در ۱۶ خرداد ۱۳۵۱ اولین کنفرانس زیست محیطی در سطح سران جهان در استکهلم با عنوان روز جهان در استکهلم سوئد برگزار شد. ۵ ژوئن روز افتتاح معادل ۱۶ خرداد به عنوان روز جهانی محیط زیست معرفی گردید. در این کنفرانس مسائلی مانند فقر و گرسنگی، بحران‌های زیست محیطی و آلودگی‌های ناشی از آن مورد گفتگو واقع شدند. از مسائل مهم و عمده در این کنفرانس موضوع "آلودگی هوا" بود. تغییرات گسترده جوی، تخریب محیط لایه اوزون، افزایش گازهای گلخانه‌ای در جلسه‌های مشورتی سران مورد بررسی قرار گرفت. کنفرانس مذکور در پایان کار خود بیانیه‌ای را انتشار داد که به عنوان سند کنفرانس محیط زیست تلقی می‌گردد. این بیانیه ۱۰۶ ماده‌ای صرفاً در خصوص محیط زیست بود. (کنفرانس جهانی محیط زیست انسانی، ۱۳۵۱)

نشست دوازدهم کمیسیون توسعه پایدار ملل متحد (UNCSD۱۲)

نشست دوازدهم کمیسیون توسعه پایدار ملل متحد از تاریخ ۱۹ تا ۳۰ آوریل سال ۲۰۰۴ میلادی در نیویورک مقر اصلی سازمان ملل برگزار گردید. محورهای اصلی بحث شامل آب، بهداشت-درمان و آموزش پزشکی، مسکن و شهرسازی و جهادکشاورزی بود در اعلامیه ریو (Rio) محورهای توسعه پایدار مبتنی بر:

- ۱- توسعه پایدار، بر محور انسان‌ها و هماهنگ با طبیعت شکل می‌گیرد.
- ۲- توسعه حقی است که باید به صورت مساوی، نسل‌های کنونی و آینده را زیر پوشش قرار دهد.
- ۳- حفاظت از محیط زیست بخشی جدانشدنی از توسعه است و نمی‌تواند به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گیرد.
- ۴- کشورها در یک حرکت جمعی، باید از سلامت و یکپارچگی نظام طبیعی کره زمین حراست کنند.
- ۵- با توجه به سهم متفاوت کشورها در آلودگی محیط زیست، آن‌ها مسئولیت مشترک در این زمینه دارند.

منشوری برای آینده - ریو دوزانیرو- دستور کار ۲۱، ۱۹۹۲

اصول حفاظت از جنگلها، ریو- ۱۹۹۲

در آغاز تدارک جهت برگزاری اجلاس زمین، امید می‌رفت که بیانیه‌ای قانونی درباره جنگل‌ها و معاهدات پیرامون تغییرات آب و هوا و تنوع بیولوژیکی در طی کنفرانس به امضاء برسد. قبلاً «سازمان خواروبار و کشاورزی سازمان ملل متحد (FAO) مشاوره و مذاکراتی را پیرامون تنظیم یک موافقتنامه قانونی بین‌المللی مربوط به مدیریت پایدار جنگلها آغاز نموده بود. در مراحل اولیه مذاکرات، کشورهای صنعتی خواستار موافقتنامه‌ای شدند که بریدن درختان جنگل‌های بارانزا را که بیشتر از بقیه در معرض نابودی هستند، ممنوع نماید. کشورهای در حال توسعه به رهبری مالزی در پی آن بودند که هرگونه توافقی ناظر بر حفاظت از جنگل‌های واقع در مناطق معتدل و یا جنگل‌های واقع در

عرضه‌های جغرافیایی شمالی نیز باشد. اینها مناطقی هستند که بخش اعظم جنگلهای پیشین در آنها از بین برده شده و جنگل زدایی در آنجا آهسته‌تر از مناطق حاره صورت می‌گیرد (نظیر مناطقی که در ایالات متحده، کانادا و شوروی سابق یافت میشوند) رفع این اختلاف نظر وسیع تا هنگام برگزاری کنفرانس ریو ممکن نگردد. ماحصل مذاکرات، تدوین یک سری اصول جهت مدیریت پایدار جنگلهای جهان بود، که پایه‌های جهت گفتگوهای پس از برگزاری اجلاس شود تا یک توافق قانونی بین‌المللی پیرامون مسئله جنگل‌ها به دست آید. این اصول در اجلاس زمین به صورت نهایی در آمده و تصویب شدند. (Work Bank, ۲۰۰۹).

اجلاس جهانی توسعه پایدار - آفریقای جنوبی - ژوهانسبورگ ۲۰۰۲

نقطه عطف آن بحث " ریشه های خود به آینده " تحت هدف هایی همچون :

۱. ما، نمایندگان ملت‌های جهان طی روزهای دوم تا چهارم سپتامبر سال ۲۰۰۲ در اجلاس سران برای توسعه پایدار در ژوهانسبورگ آفریقای جنوبی گرد هم آمده‌ایم تا یک بار دیگر بر تعهدات خود نسبت به توسعه پایدار تاکید ورزیم .
۲. ما متعهد میشویم تا جامعه جهانی را به گونهای انسانی، برابر و مسئول بنا کنیم تا در خور منزلت بشری برای همگان باشد .
۳. در آغاز این اجلاس، کودکان جهان با سادگی و به روشنی به ما گفتند آینده متعلق به آنهاست و از این رو همه ما را به چالشی فراخواندند تا اطمینان دهیم از طریق اقدامات خود دنیایی فارغ از ذلت و تحقیر حاصل از فقر، تخریب محیط زیست و الگوهای توسعه ناپایدار را برای آنها به ارث می‌گذاریم
۴. به عنوان بخشی از پاسخ خود به این کودکان که نماینده آینده جمعی ما هستند، همه ما که از اقصی نقاط دنیا با تجارب مختلفی از زندگی متحد شده و به طور عمیق احساس می‌کنیم نیازی فوری به ساختن جهان روشن تر و جدیدی از امید داریم .
۵. بر این اساس، بر ما فرض است که مسئولیتی جمعی را برای پیشرفت و تحکیم ارکان تقویت کننده و به هم وابسته توسعه پایدار - یعنی توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی و حفاظت از محیط زیست - در سطوح مختلف محلی، منطقه‌ای، بین‌المللی و سطوح جهانی بپذیریم .
۶. ما از این قاره - مهد بشریت - و از طریق این برنامه عمل و بیانیه، اعلام میکنیم که نسبت به دیگران و جامعه بزرگتر حیات و نسبت به کودکان خود مسئولیم
۷. ما با اذعان به اینکه بشریت بر سر دوراهی قرار گرفته، متحد شده‌ایم تا از طریق ارایه یک راه حل مشترک با تلاشی جدی به نیاز مبرم برای تهیه برنامه عملی در جهت توسعه بشری و فقرزدایی، پاسخ مثبت دهیم . (اجلاس جهانی توسعه پایدار - آفریقای جنوبی، ۱۳۸۲)

برنامه محیط زیست ملل متحد ، یونپ - ۱۹۷۲

هدف برنامه

براساس اعلامیه محیط زیست بشر (بیانیه اصولی) که در ژوئن ۱۹۷۲ به تصویب کنفرانس جهانی محیط زیست انسان در استکهلم رسیده است حفظ محیط زیست بشر و تضمین حقوق بشر برای برخورداری از محیط زیست سالم و تشویق و ترغیب فعالیت‌های زیست محیطی در سطوح بین‌المللی و منطقه ای و توسعه قوانین و معاهدات بین‌المللی به منظور کنترل آلودگی و تخریب محیط زیست ناشی از فعالیت‌های بشری از اهداف برنامه می باشد . (محیط زیست ملل متحد ، یونپ، ۱۳۷۱)

اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی (اتحادیه جهانی حفاظت)

اطلاعات عمومی اتحادیه ۱۹۴۸ IUCN :

محل دبیرخانه - گلند، سوئیس

هدف اتحادیه :

ترغیب، تشویق و کمک به جوامع سراسر جهان برای حفظ یکپارچگی و تنوع طبیعت و تضمین هر گونه استفاده معقول و منصفانه از منابع طبیعی و اطمینان از اینکه هر گونه استفاده از این منابع با توجه به ارزشها و ابعاد علمی، آموزشی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و قانونی از جهت اکولوژیکی پایدار باشد.

خلاصه ای از اصول و وظایف اتحادیه :

- ۱- تضمین حفاظت از طبیعت به ویژه حفظ تنوع زیستی گونه ها به عنوان یک بنیان و منبع اساسی برای آیندگان.
  - ۲- اطمینان از این که در نقاطی از جهان که منابع طبیعی زمین مورد استفاده قرار می گیرند، این گونه بهره برداری به صورت خردمندانه، عادلانه و به صورت پایدار انجام گیرد .
  - ۳- هدایت جوامع بشری به سمت توسعه و در مسیر کیفیت زندگی مطلوب و در عین حال همسو با ظرفیت قابل تحمل محیط (اتحادیه جهانی حفاظت، ۱۹۴۸).
- علیرغم اینکه مدت زمان بسیاری از طرح مفهوم توسعه پایدار و توجه به مسایل پایداری و حفظ محیط زیست می گذرد و تا کنون نشست های بین المللی متعددی در این باره برگزار شده و توافقات و پیمان هایی مدون و مصوب شده است. رشد و آگاهی و تعهد عمومی نسبت به پاسداشت اصول توسعه پایدار و نیز باروری عملی سیاست ها و برنامه ها طراحی شده در این خصوص، کند و در مواردی تا امید کننده بوده است. رانو در فصل اول کتاب خویش با عنوان "توسعه پایدار: اقتصاد و سیاست" به مرور اجمالی نشست ها، مجامع و توافقات بین المللی در زمینه حفظ محیط زیست و توسعه پایدار پرداخته است. که بازاندیشی آن کاستی های زیر را آشکار می کند: طرح های دیر هنگام مباحث مربوط به توسعه پایدار تنها پس از بروز اثرات مخرب گسترده و بعضا غیرقابل برگشت یا جبران ناپذیر در حوزه محیط زیست و غیره؛ طرح راه کارهای خارق العاده و اهداف آرمانی جاه طلبانه و غیرمعقول (همانند نشست کیوتو) به جای اقدامات عملی گام به گام در طی نشست ها و تدوین پیمان ها؛ عدم پیگیری مستمر و مستند تعهدات مقرر در توافق نامه های مربوطه (نظیر دستور کار ۲۱)؛ عدم توازن در پرداختن به همه جوانب توسعه پایدار، (برای نمونه عدم تلفیق مناسب مسایل توسعه اقتصادی با مشکلات زیست محیطی و جمعیتی در نشست ریو و کنفرانس بین المللی جمعیت و توسعه در سال ۱۹۹۴ در قاهره)؛ عدم توافق نظر بین کشورها در مورد اهداف برخی از نشست ها و عدم الزام آور بودن تعهدات مقرر شده و عدم پایبندی برخی از کشورها نسبت به مصوبات توافق شده (همانند رویه امریکا در خصوص پیمان کیوتو)، عدم مشارکت فراگیر کشورها در برخی مجامع؛ سهم نابرابر و نامتناسب برای کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته و صنعتی برای اجرای تعهدات متناسب با توانمندی ها و اثرات آنها در تخریب محیط زیست و بروز ناپایداری؛ اثرگذاری کم رنگ برخی نهادها (از جمله کمیسیون توسعه پایدار ملل متحد) در امور توسعه و حفاظت از محیط زیست؛ ناتوانی در عمومی سازی و جلب افکار و ایجاد حساسیت و آگاهی و فرهنگ سازی در سطح جامعه در خصوص مسائل پایداری مطرح شده در طی نشست های بین المللی (همانند نشست زمین به علاوه پنج) یا (کنفرانس جمعیت و توسعه) نبود دستورالعمل های مدون یا پیچیدگی و مبهم بودن دستورالعمل های موجود برای طراحی و اجرای موثر برنامه های عملیاتی؛ فراگیر بودن فقر (زیستن حدود یک پنجم جهان با درآمد روزانه یک دلار یا کمتر) و تفاوت و تنوع شرایط اقتصادی - اجتماعی و نابرابری بین جوامع مختلف که انتظار پیشرفت همزمان همه کشورها در مسیر توسعه پایدار و رعایت ضوابط مربوطه را به صورت یکسان پربراه می نماید؛ عدم آموزش و انتقال تجربیات بین جوامع؛ تجویزگری نهادهای بین المللی برای پیشبرد توسعه پایدار کشورهای در حال توسعه به صورتی رهیافتی بالا در سطح نهادها و مجامع بین المللی به چابین محلی و عدم در نظر گرفتن ابتکارات بومی و محلی؛ و نبود چارچوب مناسب نهادی و اداری و سازوکار اثربخش برای هماهنگی بین نهادهای بین المللی، دولت ها، بخش خصوصی، سازمان های غیردولتی و جامعه مدنی با انگیزه ها و شرایط متفاوت برای پیشبرد سیاست های توسعه پایدار. (شریف زاده و همکاران، ۱۳۹۳).

کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه WCED با شعار "آینده مشترک ما" برخورد‌های متعددی نسبت به گزارش این هدف صورت گرفته است که به شدت مورد انتقاد بوده‌اند. هم این گزارش مبهم و متناقض و هم به عنوان چیزی تلقی شده است که از تشخیص مکانسیم‌ها و تغییرات لازم برای تحقق توسعه پایدار ناتوان است. (درسنر، ۱۳۸۴)

تئوری توسعه از شکافی رشد کرده و گسترش یافته که بین تئورهای رشد و نوسازی تکامل‌گرایانه مشتق از غرب از یک سو و توسعه نیافتگی مداوم در اکثر کشورهای جهان سوم از سوی دیگر وجود داشت. توسعه پایدار گامی در راستای پرکردن روش شناختی، مفهومی و نظری این شکاف محسوب می‌شود. بدین سان، اندیشه پایدار از ذهنیتی غربی^۴ با پیشینه تاریخی، سیر تمدنی و ملاحظات و واقعیات غربی ناشی شده و به عنوان نسخه‌ای جهانشمول برای تمام دنیا، نه تنها نسل کنونی بلکه نسل‌های آتی هم به بهانه عدالت و مسئولیت‌پذیری فرانسوی تجویز شده است. درحالی که مشکلات، پتانسیل‌ها توانمندی‌ها و خواست‌ها و نیازها در زیست بوم‌های مختلف متفاوت است. در این خصوص، هتته (۱۳۸۱) در کتاب تئوری توسعه و سه جهان به امپریالیسم آکادمیک و وابستگی فکری اشاره نموده و اظهار داشته است فرآیند بومی‌سازی، در تئوری توسعه و نیز در علوم اجتماعی به طور کل، اساساً یک جنبش آزادسازی از میراث استعماری و نظام جهانی امپریالیستی است، که به طور طبیعی در الگوی بین‌المللی ارتباطات بازتاب یافته است. نخستین راه‌چاره نیز بازتعریف هویت و کارکرد نهادهای علمی و دانشگاهی به منظور بومی‌سازی اندیشه توسعه متناسب با واقعیت تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و ... کشور و در خدمت آن قرار گرفتن ترجمان و ترویج تقلیدی اندیشه‌های غربی به عنوان کارکرد از خودبیگانه سازی و تقلید میمون وار برمی‌گردد. این امر نه به معنای تحریم اندیشه‌های غربی بلکه نگاه انتقادی به آن و مشارکت در گفتمان جهانی توسعه پایدار به عنوان دغدغه مشترک بشر است (هتته، ۱۳۸۱).

نتیجه گیری

اندیشمندان توسعه باید هم در مفهوم توسعه و هم در روش آن تجدید نظر کنند و به جای تجویز نسخه‌ای جهانشمول و قطعیت‌گرا، خشک اندیشانه و منجی‌گرایانه را می‌طلبند. رویکردی فرآیندی و پیوسته را داشته باشند. این مهم نیازمند رویکرد گفتمانی به توسعه است تا با حل یا آشتی دادن تعارض‌ها و تناقض‌های مشهود در اندیشه کنونی توسعه پایدار، به روشنگری در مسیر تحقق توسعه شایسته یا پیشرفت نیک کمک شود. در این صورت، با گذر از توسعه پایدار می‌توان اذعان داشت اندیشه و الگوی پیشرفت و توسعه، همانند نرم افزار توسعه می‌ماند که شکل‌گیری آن به اقتضای وضعیت هر کشور و البته با درس‌گیری از آموزه‌های جهانی و اصول و مفاهیم علم توسعه، بر توسعه زیرساخت‌های توسعه مقدم است و اساس طرح‌ریزی و پیاده‌سازی نقشه راه توسعه هر کشور به شمار می‌رود. بواقع در پیش‌گرفتن الگوهای پیشرفت بومی مبتنی بر درون‌زایی، درک ملاحظات زیست‌موقعیتی، یکپارچگی، توازن و پویایی می‌تواند آینده‌ای بهتر را برای شکوفایی و آزادی نوید دهد. (متوسلی، ۱۳۸۲).

توسعه پایدار، مشارکتی جهانی برای تداوم و پویایی رشد اقتصادی، عدالت اجتماعی و حفظ نوزایی ظرفیت‌های زیست محیطی، نه تنها برای حال حاضر بلکه برای نسل‌های آتی را برمی‌تابد و مبین نوعی جامع‌نگری و تعهد همگانی برای بهبود آینده مشترک بشر است، به نحوی که ضمن تامین نیازهای نسل حاضر بلکه برای نسل‌های آتی جهت برآوردن نیازهای خویش محدود نگردد. چنین برداشتی از توسعه، دربرگیرنده تمام عرصه‌های حیات بشری اعم از زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی، نهادی و فرهنگی با محوریت انسان (از، با و برای انسان) می‌باشد و در تمام سطوح محلی، ملی و جهانی و برای تمام کنشگران جامعه اعم از دولت، بخش خصوصی و فعالان مدنی صدق می‌کند. بواقع، توسعه پایدار به لحاظ کارکردی، یک مسیر خاص را برای همه جوامع پیشنهاد نمی‌کند بلکه در تلاش است تا یک چارچوب مفهومی-انطباقی انعطاف پذیر را تدارک ببیند که براساس آن جوامع مختلف با مشارکت تمام کارگزاران و ذینفعان امر، طرحی راهبردی را برای توسعه پایدار جامعه خویش با توجه به شرایط فعلی و چشم انداز آتی تدوین و دنبال نمایند. از این رو بهتر است، توسعه پایدار برآیند هم آبی هم افزایانه، متکثر، متنوع، چند سطحی، هماهنگ، همبسته و منسجم، انعطاف پذیر، پویا، تحول یابنده و تکامل یابنده، اقتضایی، پیشرو، زاینده و باززاینده، مانا و پایایی مجموعه‌ای از نیروها و سازه‌های شاکله و پیشبرنده سیستم حیات بشری اعم از انسانی، اکولوژیکی -

^۴ Western mindset

محیطی، اجتماعی، اقتصادی، نهادی، فضایی - مکانی، فناورانه و دانشی و ... پنداشته شود. فراسوی اندیشه پردازی‌ها و الگوسازی‌های مفهومی صورت گرفته که به فراخور شرایط در موقعیت‌های مختلف رنگ و بوی فلسفی، ایدئولوژیکی، اخلاقی، ارزشی، سیاسی، و غیره به خود گرفته است. تحقق توسعه پایدار بسان یک امر نیک (Good) برای بشر نیازمند طرح‌ریزی و پیگیری راهبردهای مقتضی در عرصه عمل است. این مهم مستلزم اندیشه‌ورزی در این وادی با در نظر گرفتن مقتضیات خاص هر جامعه به لحاظ تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، نهادی، اقتصادی و اکولوژیکی و با پرهیز از الگوبرداری مد روز نظری و مفهومی از اندیشه‌های غربی است .

منابع:

- درس‌نر، سیمون (۱۳۸۴). دانشور خاکی، م. دهقانیان، س. دین قزلی، ف. مبانی پایداری. انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد
دلاور، علی، (۱۳۸۴)، مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران، چاپ چهارم، انتشارات: رشد
شریف‌زاده، ا. عبدالله زاده، غ. شریفی، م. محمودی، ع. (۱۳۹۴). واکاوی مفاهیم و نظریه‌های رایج توسعه و تجارب ایران و جهان ، به سوی نظریه اسلامی ایرانی پیشرفت. مجموعه مقالات سومین کنفرانس الگوی اسلامی . جلد اول.
متوسلی، م. (۱۳۸۲). توسعه اقتصادی: مفاهیم، مبانی نظری، رویکرد نهادگرایی و روش شناسی. تهران: انتشارات سمت
هومن ، ح. علی (۱۳۸۵) ، راهنمای عملی پژوهش ، تهران، سازمان ثبت.
هتنه، ب. (۱۳۸۱). نقی پور، ع. تئوری توسعه و سه جهان. ترجمه احمد موثقی . تهران: نشر قومس. صص ۳۶۰- ۳۵۰

- org/ First Symposium on Environmental Sustainability. (۲۰۱۳). Available at: <http://www.issasci.org/>
.iucn //www International union conservation nature and natural resources IUCN. (۱۹۴۸). Available at: <http://www.iucn.org/>
The twelfth session of the UN Commission on Sustainable Development(۲۰۰۴). Available at <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=۱۱۵۸>
Un The United Nations Commission on Sustainable Development(۱۹۹۲). Available at:<https://sustainabledevelopment.org/csd.html>
Third Symposium on Environmental Sustainability.(۲۰۱۴) Available at: <https://sustainability.mit.edu/wssd۲۰۱۶>
UN conference on environment and development (۱۹۹۲). Available at : <http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html>
United Nations Environment Programs (۱۹۷۲) Available at: <http://www.pnuma.org/english/>
(۲۰۰۴). Available at: <http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?documentid=۹۷&articleid=۱۵۰۳>
World Summit On Sustainable Development JOHANNESBURG (۲۰۰۲). Available at: [http:// www. Who .int/ wssd /en/](http://www.who.int/wssd/en/)
World Environment Summit (Rio de Janeiro. (۱۹۹۲). Available at: [http:// www. un.org /geninfo/bp/enviro.html](http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html)
Available at: <http://isdrs.org/conferences/> ۱۳th Annual International Sustainable Development Research Conferences (ISDRC).
Available at: <http://www.isdrsconference.org/> ۱۴th Annual International Sustainable Development Research Conferences (ISDRC)
Available at: <http://globalchallenge۲۰۰۹.geo.uu.nl/>
1۶th Annual International Sustainable Development Research Conferences (ISDRC)
Available at: <http://www.kadinst.hku.hk/sdconf۱۰/> .(۲۰۱۰)
1۷th Annual International Sustainable Development Research Conferences (ISDRC)
Available at: <http://blogs.ei.columbia.edu/۲۰۱۱/۰۶/۱۵/۱۷th-annual-international-sustainable-development-research-conference> .(۲۰۱۱)
1۸th Annual International Sustainable Development Research Conferences (ISDRC)
Available at: <http://www۲.hull.ac.uk/science/isdr۱۸.aspx> .(۲۰۱۲)
1۹th Annual International Sustainable Development Research Conferences (ISDRC)
Available at: <http://isdr۱۹.co.za/> .(۲۰۱۳)
2۰th Annual International Sustainable Development Research Conferences (ISDRC)
Available at: [http://isdrs.org/conferences/past-conferences/ ۲۰۱۴-norway/](http://isdrs.org/conferences/past-conferences/۲۰۱۴-norway/) .(۲۰۱۴)
(۲۰۱۵). ۲۱th Annual International Sustainable Development Research Conferences (ISDRC)
Available at: <http://isdrs.org/conferences/past-conferences/۲۰۱۵-australia/>

(۲۰۱۶). ۲۲th Annual International Sustainable Development Research Conferences (ISDR)
Available at: <http://www.isdrsconference.org/>